ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ - ਸਬਦ ੨੧

ਊਚੇ ਮੰਦਰ ਸਾਲ ਰਸੋਈ ॥

ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ, ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ੭੯੪

ਊਚੇ ਮੰਦਰ ਸਾਲ ਰਸੋਈ ॥
ਏਕ ਘਰੀ ਫੁਨਿ ਰਹਨੁ ਨ ਹੋਈ ॥੧॥
ਇਹੁ ਤਨੁ ਐਸਾ ਜੈਸੇ ਘਾਸ ਕੀ ਟਾਟੀ ॥
ਜਲਿ ਗਇਓ ਘਾਸੁ ਰਲਿ ਗਇਓ ਮਾਟੀ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
ਭਾਈ ਬੰਧ ਕੁਟੰਬ ਸਹੇਰਾ ॥
ਓਇ ਭੀ ਲਾਗੇ ਕਾਢੁ ਸਵੇਰਾ ॥੨॥
ਘਰ ਕੀ ਨਾਰਿ ਉਰਹਿ ਤਨ ਲਾਗੀ ॥
ਉਹ ਤਉ ਭੂਤੁ ਭੂਤੁ ਕਰਿ ਭਾਗੀ ॥੩॥
ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਸਭੈ ਜਗੁ ਲੂਟਿਆ ॥
ਹਮ ਤਉ ਏਕ ਰਾਮੁ ਕਹਿ ਛੂਟਿਆ ॥੪॥੩॥

ਸਾਰ: ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਅਕਸਰ ਹਕੀਕਤ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਨਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਨਾਜ਼ੁਕਤਾ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ-ਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਡੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਅਸਥਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਥਾਈ ਸੱਚਾਈਆਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਸਾਡੀ ਨਿਰੰਤਰ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਕਾਰਣ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਨਾਜ਼ੁਕ ਅਹਿਸਾਸ ਵਸਤਾਂ ਤੋਂ ਪਾਰ ਪਸਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ; ਸਾਡੀ ਟੇਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਸਤਾਂ ਉਪਰ ਆਪਣੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਨਿਰਭਰਤਾ ਕਾਰਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਡਰ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਸਥਾਇਤਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਟੁਟੇ ਹੋਏ, ਜੋ ਖਿਸਕਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਅਸਲ ਚੁਣੌਤੀ ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਅਤੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਰਾਹੀਂ ਸਥਿਰਤਾ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਗਲਵਕੜੀ ਵਿਚ ਲੈ, ਵਸਤਾਂ ਦੇ ਦੂਰ ਹੋਣ 'ਤੇ ਵੀ ਅਸੀਂ ਅੰਦਰੋਂ ਟੁੱਟਣ ਤੋਂ ਬਚ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੀ ਸਮਰਥਾ ਅਤੇ ਪਛਾਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਸਥਾਈ ਤੱਤਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਟਿਕੀ ਹੁੰਦੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਗੁਆ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਊਚੇ ਮੰਦਰ ਸਾਲ ਰਸੋਈ ॥

ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਉੱਚੀਆਂ ਹਵੇਲੀਆਂ ਅਤੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਰਸੋਈਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਭਾਵ ਭੌਤਿਕ ਦੌਲਤ, ਬੌਧਿਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ, ਜੋ ਅਕਸਰ ਸਿਰਫ ਗੁੰਮਰਾਹਕੁੰਨ, ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਝੂਠੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਏਕ ਘਰੀ ਫੁਨਿ ਰਹਨੁ ਨ ਹੋਈ ॥੧॥

ਜਦੋਂ ਅੰਤ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੋਈ ਇਕ ਪਲ ਲਈ ਵੀ ਠਹਿਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ ਸਥਿਰਤਾ ਦੇ ਹੇਠ ਦੱਬੀ ਅਸਥਿਰਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਰੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਤੁਰੰਤ ਅਰਥਹੀਣ ਲੱਗਦੀਆਂ ਹਨ। (੧)

ਇਹੁ ਤਨੁ ਐਸਾ ਜੈਸੇ ਘਾਸ ਕੀ ਟਾਟੀ ॥

ਇਹ ਸਰੀਰ ਸੁੱਕੇ ਘਾਹ ਦੀ ਤਿਣ ਦੇ ਅਸਥਾਈ ਆਸਰੇ ਵਾਂਗ ਨਾਜ਼ੁਕ ਹੈ। ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਸਾਡੇ ਦੇਹੀ ਦੀ ਅੰਤਰੀਵੀ ਨਿਰਬਲਤਾ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਜਲਿ ਗਇਓ ਘਾਸੁ ਰਲਿ ਗਇਓ ਮਾਟੀ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਜਦੋਂ ਘਾਹ ਸੜਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਰਲ ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਵ ਸਰੀਰ ਦੇ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਰਾਖ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਵਾਪਸ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਰਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਆਪਣੀ ਪੁਰਾਤਨ ਪਛਾਣ ਦਾ ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਾਨ ਪਿੱਛੇ ਨਾ ਛੱਡਦੇ ਹੋਏ। (੧)(ਠਹਿਰਾਉ)

ਭਾਈ ਬੰਧ ਕੁਟੰਬ ਸਹੇਰਾ ॥

ਭੈਣ-ਭਰਾ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ, ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਦੋਸਤ। ਇਹ ਭਾਵ ਉਸ ਸਮਾਜਿਕ ਤਾਣੇਬਾਣੇ ਬਾਰੇ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੀ ਦੁਨਿਆਵੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਲਗਾਵ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਓਇ ਭੀ ਲਾਗੇ ਕਾਢੁ ਸਵੇਰਾ ॥੨॥

ਉਹ ਪਿੱਛੇ ਹਟਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਸਵੇਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਇਹ ਇਥੋਂ ਚਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਭੌਤਿਕ ਸਰੀਰ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਹੋਣ 'ਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕੁਦਰਤੀ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। (੨)

ਘਰ ਕੀ ਨਾਰਿ ਉਰਹਿ ਤਨ ਲਾਗੀ ॥

ਉਹ ਸਾਥੀ ਜਿਸਨੇ ਇਸ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਪਾਲਿਆ।

ਉਹ ਤਉ ਭੂਤੁ ਭੂਤੁ ਕਰਿ ਭਾਗੀ ॥੩॥

ਉਹ ਵੀ ਹੁਣ, "ਭੂਤ! ਭੂਤ!" ਕਹਿ ਭੱਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਬਦਲਾਵ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਜੀਵਨ ਸਤਾ ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਜਿਸਦੀ ਕਦੇ ਚਾਹਤ ਸੀ, ਡਰ ਦਾ ਸਰੋਤ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (੩)

ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਸਭੈ ਜਗੁ ਲੂਟਿਆ ॥

ਰਵਿਦਾਸ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਲੁੱਟਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਭਾਵ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਕੋਈ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਹਮ ਤਉ ਏਕ ਰਾਮੁ ਕਹਿ ਛੂਟਿਆ ॥੪॥੩॥

ਭਾਵੇਂ, ਮੈਂ ਸਰਵ ਵਿਆਪਕ ਹਕੀਕਤ ਨਾਲ ਪਛਾਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਜਾਲ ਤੋਂ ਬਚ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਇਸ ਭਾਵ ਵਿਚ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਕਤੀ ਨਾਸ਼ਵਾਨ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਚੇਤਨਾ ਵਿਚ ਪਛਾਣ ਬਦਲਣ ਨਾਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। (੪)(੩)

ਤੱਤ: ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਕਠੋਰ ਹਕੀਕਤਾਂ ਦਾ ਪੂਰੀ ਤਨਦੇਹੀ ਨਾਲ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ 'ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਕੀ ਸਥਾਈ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ। ਉਹ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਢਾਂਚੇ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਹੀ ਆਰਾਮਦਾਇਕ ਹਨ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਬਰਕਰਾਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਧੁੰਦਲੇ

ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਖ਼ਾਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਬੰਧਨਾਂ ਦੇ ਕਾਰਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੌਤਿਕ ਮੌਜੂਦਗੀ ਤੋਂ ਟੁੱਟਿਆ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਸੂਝ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ, ਕੀ ਇਸ ਦੇਹੀ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਲਗਾਵ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ, ਜਾਂ ਕੀ ਸਾਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦੇ ਤੱਤਸਾਰ, ਸਰਵ ਵਿਆਪਕ ਜੀਵਨ ਸਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਵਾਲਾਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਕੇ, ਅਸੀਂ ਖੋਜ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਲਈ ਅਸਲ ਵਿਚ ਕੀ ਮਾਇਨੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

ਸਬਦ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿਨਇੰਦਰ ਕੌਰ ਅਤੇ ਅਮਰਦੀਪ ਸਿੰਘ

Oneness In Diversity Research Foundation
ਵੈੱਬਸਾਈਟ: **OnenessInDiversity.com**

ਈਮੇਲ: **onenessindiversityfoundation@gmail.com**